

באותה שעה פתח גבריאל ואמר: "ואמת ה' לעולם" שקיים לי הבטחתו שהבטיחני שאני אזכה להציל מבני בניו של אברהם.

רבי נתן אומר: "ואמת ה' לעולם", דגים שבים אמרוהו,

כדרב הונא. דאמר רב הונא: ישראל שבאותו הדור מקטני אמנה היו,

וכדדרש רבה בר מרי: מאי מהו הביאור בהאי דכתיב "וימרו על ים בים פוף", מלמד שהמרו ישראל באותה שעה שנבקע להם הים ועברו בתוכו, ואמרו: כשם שאנו עולין מצד אחד של הים כך המצריים עולים מצד אחר של הים, ורודפים אחרינו!

אמר לו הקב"ה לשר של ים: פלוט אותן את המצריים ליבשה!

אמר השר של ים לפניו: רבונו של עולם! כלום יש עבד שנותן לו רבו מתנה, פרנסה לדגים, וחוזר ונוטל ממנו?

אמר לו הקב"ה: אתן לך במקומם אחד ומחצה שבהן, פי אחד וחצי מהם.

אמר לו שר של ים: רבונו של עולם! וכי יש עבד שתובע את רבו? ומי יערוב לי שאכן תקיים הבטחתך.

אמר לו הקב"ה: אני יחיד בעולמי, והוא אברהם, יחיד בעולמו! ונאה ליחיד להציל את היחיד! כלומר, שהקב"ה בעצמו הצילו.

ולפי שהקב"ה אינו מקפח שכר כל בריה. אמר לגבריאל: תזכה ותציל שלשה מבני בניו של אברהם אבינו מכבשן האש. דהיינו, חנניה מישאל ועזריה.

וכשקיים הקב"ה את הבטחתו לגבריאל והציל גבריאל אותם מכבשן האש, אמר "ואמת ה' לעולם", שהוא מקיים הבטחתו.

דרש ר"ש השילוני: בשעה שהפיל נבוכדנצר הרשע את חנניה מישאל ועזריה לתוך כבשן האש, עמד יורקמו, שר הברד, לפני הקב"ה, ואמר לפניו: רבונו של עולם! ארד ואצנן את הכבשן ואציל לצדיקים הללו מכבשן האש.

אמר לו גבריאל ליורקמו: אין גבורתו של הקב"ה בכך! שהרי אתה שר ברד והכל יודעין שהמים מכביין את האש!

אלא אני, שר של אש⁽⁴⁵⁾ ארד ואקרר את

הכבשן מבפנים כדי להצילם, ואקדיח את הכבשן מבחוץ כדי לשרוף את הזורקים אותם לתוך הכבשן, ואעשה נס בתוך נס!

אמר לו הקב"ה: רד!

לאש, בזה אחז שר הברד, שארבה עדיף ששר של ברד יהיה השורף, וגבריאל טען כנגדו, שבכל זאת עדיף שהנס שנעשה לצדיקים עצמם, כלומר, כיבוי הכבשן, יעשה על ידי שר של אש, שזה נס גדול יותר משר של ברד, מאשר הנס של ענישת הרשעים בחוץ, שבזה אכן יהיה נס גדול יותר אם שר של ברד ישרפם. אולם עדיף הנס לצדיקים עצמם.

45. החתם סופר מקשה מדוע בא יורקמו שר הברד כשהשליכו את חנניה מישאל ועזריה לכבשן האש, ומדוע לא בא כשהשליכו את אברהם אבינו לכבשן האש. ומתרץ שבמקרה של אברהם אבינו, הבין שר הברד מעצמו שאין זה חידוש שמים מכבים אש, ועדיף שירד שר של אש לכבות האש. אבל במקרה של חנניה מישאל ועזריה, שנשרפו בחוץ כל האנשים שזרקום

הביאור בהאי דכתיב "מושיבי עקרת הבית"? אמרה כנסת ישראל [הזקנים והחשובים שבעם ישראל] לפני הקב"ה: רבונו של עולם! שמוני בניך הפחות חשובים, מרוב חטאותם בגלות, כחולדה זו, הדרה בעיקרי בתים, בחורים וסדקים שבבית. כלומר, הם השפילו אותי. וכך משמע מזה שכתוב "אם הבנים" שהאם צועקת על הבנים ששמוה עקרת הבית.

דרש רבא: מאי דכתיב "אהבתי כי ישמע ה' את קול תחנוני", אמרה כנסת ישראל: רבונו של עולם! אימת אני אהובה לפניך [אהבתי" משמע כמו "אהבתי"], בזמן שתשמע קול תחנוני.

"דלותי ולי יהושיע", אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה: רבונו של עולם אף על פי שדלה אני במצות, בכל זאת לך אני, אני שלך, ולכן, לי נאה להושיע יותר מכל האומות, שהרי ישראל ייחדו אותך.

אמר רב כהנא: כשחלה רבי ישמעאל ברבי יוסי, שלח לו רבי: אמור לנו שנים ושלושה דברים שאמרת לנו משום אביך.

שלח לו, כך אמר אבא: מאי דכתיב "הללו את ה' כל גוים, שבחוהו כל האומים, כי גבר עלינו חסדו".

ולכאורה תקשי, אומות עולם, מאי עבידתייהו? מדוע הם צריכים להלל ולשבח על החסדים שנעשו לנו? והרי אנחנו צריכים להלל ולשבח על כך, ולא הם!

אלא, הכי קאמר: "הללו את ה' כל גוים", אגבורות ונפלאות דעביד בהדייהו! שראיתם מה שעשה לנו, וכל שכן אנו,

אמר לו הקב"ה: נחל קישון יהא לי ערב! במלחמת סיסרא כדלקמן.

מיד פלט אותן ליבשה. ובאו ישראל וראו אותן, שנאמר "ורא ישראל את מצרים מת על שפת הים" ומשמע שראו אותן כשהם על שפת הים.

והוינן בה: מאי "אחד ומחצה שבהן"?

ומשנינן: דאילו בפרעה כתיב "יש מאות רכב בחור", ואילו בסיסרא כתיב "תשע מאות רכב ברזל".

כי אתא סיסרא, [אתא עליהו בדקרי דפרזלא לוחמים לבושי שריון ברזל. הוציא הקב"ה עליהם כוכבים ממסילותם דכתיב] "מן שמים נלחמו הכוכבים".

כיון דנחיתו כוכבי שמים עליהו, מיד שירדו עליהם כוכבי השמים, אקדירו הני דקרי דפרזלא חממו אותם, נחיתו לאקרורי למיכחי נפשייהו, ירדו להתקרר ולהתרחץ בנחל קישון.

אמר לו הקב"ה לנחל קישון: לך והשלם ערבונך שערכת לשר של ים.

מיד גרפם נחל קישון והשליכן לים. שנאמר "נחל קישון גרפם, נחל קדומים".

מאי נחל קדומים? נחל שנעשה ערב מקדם!

באותה שעה, פתחו דגים של ים, ואמרו: "ואמת ה' לעולם". ששילם לנו מתנותינו מחיל פרעה להתפרנס ממנו.

אמר רבי שמעון בן לקיש: מאי מהו

שצריכים להלל, דגבר עלינו חסדו. (46)

ועוד שלח לו רבי ישמעאל ברבי יוסי בשם אביו: עתידה מצרים שתביא דורון למשיח.

כסבור המשיח שאינו מקבל מהם. דהיינו שאין לו לקבל ממצרים דורון.

אמר לו הקב"ה למשיח: קבל מהם כי אכסניא עשו לבניי במצרים.

מיד "יאתיו חשמנים [דורונות] מני מצרים" [תהלים סח].

נשאה ממלכת כוש קל וחומר בעצמה: ומה הללו, המצריים, שנשתעבדו בהן, כך, שקיבל המלך המשיח מהם דורון אני, שלא נשתעבדתי בהן, לא כל שכן שקבל מאתי דורון.

אמר לו הקב"ה: קבל מהם!

מיד "כוש תריץ ידיו לאלהים".

נשאה מלכות [רומי] הרשעה קל וחומר בעצמה: ומה הללו, שאין הם אחיהן של ישראל, כך, שקיבל מהם דורון, אנו, שאנו אחיהן של ישראל [כי רומי היא מזרעו של

עשין] לא כל שכן, שקבל מאתנו דורון.

אמר לו הקב"ה לגבריאאל: גער חית קנה, עדת אבירים, געור חיה, באומה הרשעה של רומי שלא תקבל מהם דורון, וקנה לך עדה, עדת ישראל.

דבר אחר: געור חית קנה, שדרה בין הקנים ביער, דהיינו החזיר, דכתיב "יכרסמנה חזיר מיער, וזיז שדי ירענה". וחזיר הוא משל לאדום [רומי].

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: "גער חית קנה", געור בחיה שכל מעשיה נכתבין בקולמוס אחד. מדכתיב "קנה" ולא "קנים" משמע קולמוס אחד, שכולם פה אחד להרע לישראל, שאם בא ישראל לדין לפנייהם כולם מחייבים אותו.

והמשך הכתוב "גער חית קנה, עדת אבירים בעגלי עמים", ששחטו אבירים כגון רבי עקיבא וחביריו [מהרש"א], בעגלים שאין להם בעלים. ש"בעגלי עמים" היינו עגלים של כל העולם, כלומר, הפקר.

ועוד שם בהמשך הכתוב "מתרפס ברצי כסף". "מתרפס" מלשון "מתיר פס היד", שפושטין יד לקבל ממון שוחד מישראל על

כל האומים, והטעם שהם צריכים להלל אפילו שהנס לא היה עבורם, כי גבר עלינו חסדו, כלומר, שהנס נעשה בדרך גבורה כמו שכתוב כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, כלומר, שיהיו ניסים גדולים ומפורסמים, ועל זה צריך לברך ברכת הראיה אפילו מי שלא קרה לו הנס, ולכן אמר שהגויים צריכים לשבחו מדין ברכת הראיה, וקל וחומר אנחנו שיש לנו גם ברכת הראיה וגם הגומל [על תהילים קי"ז].

46. בחידושי מרן רי"ז הלוי על התורה כתב לבאר את דרשת הגמרא, שמצאנו שני סוגי ברכות על ניסים, ברכה אחת על ניסים שקרו לאדם עצמו ומודה ומשבח על חסדי ה' עמו וזו ברכת הגומל, והסוג השני זה הרואה מקומות שנעשו בו ניסים לישראל כמי ים סוף, וכמורד בית חורון וכאבן שבקש עוג לזרוק על ישראל, שמברך על נס זה ואלו הם ברכות הראיה, ועל זה אמר הפסוק, הללו את ה' כל גויים שבחווהו

תני רב יוסף: זה בית אוצר של תירוש דגן ויצהר.

"ולא יחסן", זה בית גניזה של כסף וזהב הטמונים וגנוזים בחוזק ובחוסן.

מאי מהו הביאור בהאי דכתיב "כי ליושבים לפני ה'?"

אמר רבי אלעזר: זה המכיר מקום חבירו ק"ט-א ביישיבה, שיודע לומר זה מקום של פלוני וזה של פלוני, שזו הוכחה שהוא רגיל לשבת שם תמיד.

איכא דאמרי: אמר רבי אלעזר: זה המקבל פני חבירו ביישיבה, שהוא מקדים לבית המדרש ומקבל פני חבירו, ולא שחבירו מקבל אותו [מהרש"א].

מאי מהו הביאור בהאי דכתיב "למכסה עתיק יומין", שהוא סיפא של הפסוק דלעיל "כי ליושבים לפני ה' יהיה סתרה, לאכל לשבעה ולמכסה עתיק".

זה המכסה דברים שכיסה עתיק יומין [הקב"ה].

ומאי נינהו? סתרי תורה, מעשה המרכבה ומעשי בראשית ופירושו של שם השם, שאינו מוסר אותם לכל אדם, אלא רק למי שראוי לכך.

ואיכא דאמרי: זה המגלה דברים שכיסה עתיק יומין.

מאי נינהו? טעמי תורה. והכי קאמר "למכסה עתיק" סתרי תורה, שהיו מכוסים מתחילה, ועתיק יומין נתן רשות לגלותם.

מנת לעשות רצונם, ולבסוף אין עושין רצון בעלים, שאין מקיימין דבריהם על אף שלקחו שוחד.

ועוד שם "פיזור עמים קרבות יחפצון", מי גרם להם לישראל שיתפזרו לבין אומות העולם? קריבות מלחמות שהיו חפצין בהן.

שבמקדש ראשון, אילו לא מרד צדקיה בנבוכדנצר לא היו גולים כלל. וביותר במקדש שני, שאילו שמעו פריצי ישראל לרבי יוחנן בן זכאי ולחכמים שבאותו דור, והשלימו עם טיטוס, לא היו גולים. אבל הם היו חפצים בקרבות ולא בשלום [מהרש"א]. פירוש אחר, הקירבה שהיו חפצים להתקרב לגויים גרמה להם לגלות.

ועוד שלח לו רבי ישמעאל ברבי יוסי לרבי בשם אביו: שלש מאות וששים וחמשה שווקים היו בכרך גדול של רומי. וכל אחד ואחד היו בו שלש מאות וששים וחמשה בירניות מגדלים. וכל בירנית ובירנית היו בו שלש מאות וששים וחמשה מעלות מדרגות. וכל מעלה ומעלה היו בו כדי לזון את כל העולם כולו.

אמר רבי שמעון ברבי לרבי. ואמרי לה: רבי ישמעאל ברבי יוסי לרבי: הני, למן — למי?

אמר ליה: לך ולחברך ולחברותך, לחברי חבריך. כלומר, כל העושר הזה שמור לתלמידי חכמים.

שנאמר "סתרה ואתננה, קודש לה". לא יאצר ולא יחסן, כי ליושבים לפני ה' יהיה וגו'.

מאי מהו הביאור בהאי דכתיב "לא יאצר"?